

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการพัฒนาประเทศ เพราะการศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความสามารถในด้านต่างๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านความรู้ ความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์ปัญหาเพื่อการแก้ปัญหาและตัดสินใจ เลือกแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเองและสังคม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตราที่ 6 ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์จะต้องเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ยังกำหนดให้สถานศึกษาจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้ป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น อำนวยความสะดวกเพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนด้านปัญญา พัฒนาระบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาโดยการให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง เข้าใจธรรมชาติและชีวิต รู้จักและเข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น จินตนา สราญพุทธพิทักษ์ (อ้างใน พิมพ์พันธ์ เฉลิมคุปต์ และคณะ, 2551, หน้า 86) อีกทั้ง หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เมื่อผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการนี้แล้ว จะส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นไปตามจุดหมายของหลักสูตร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551, หน้า 5-7)

การรู้จักคิด หรือ การคิดเป็น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องในแง่ของการรับรู้ ความคิดเป็นจุดศูนย์รวมข่าวสาร ข้อมูลทั้งหมด เป็นที่ตัดสินใจและนำข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นไปปรุงแต่ง สร้างสรรค์และใช้การต่างๆ ในแง่ระบบการกระทำ ความคิดเป็นจุดเริ่มต้นที่จะนำไปสู่การแสดงออกทางกายและวาจา ที่เรียกว่าการพูดและการกระทำ และเป็นศูนย์บัญชาการ ซึ่งกำหนด หรือสั่งบังคับให้พูดจา และให้ทำการไปตามที่คิดหมาย ในแง่

ความสัมพันธ์ระหว่างระบบทั้งสองนั้น ความคิดเป็นศูนย์กลางโดยเป็นจุดประสานเชื่อมต่อระหว่างระบบการรับรู้กับระบบการกระทำ กล่าวคือ เมื่อรับรู้เข้ามาโดยทางประสาทสัมผัสทั้ง 5 และเก็บรวบรวมประมวลข้อมูลข่าวสารมาคิดปรุงแต่ง แล้วก็ตัดสินใจสั่งการโดยแสดงออกเป็นการกระทำทางกายหรือวาจา คือพูดจา และทำการต่างๆ การคิดถูกต้อง รู้จักคิด หรือ คิดเป็น เป็นศูนย์กลางที่บริหารการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องทั้งหมด เพราะเป็นหัวหน้าที่ชี้นำ นำทางและควบคุมการปฏิบัติถูกต้องในแง่อื่นๆ ทั้งหมด เมื่อคิดเป็นแล้ว ก็ช่วยให้พูดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น ช่วยให้อูเป็น ฟังเป็น กินเป็น ใช้นเป็น บริโภคเป็น และคบหาเสวนาเป็น คือดำเนินชีวิตเป็นนั่นเอง จึงพูดได้ว่า การรู้จักคิด หรือคิดเป็น เป็นตัวนำที่ชักพาหรือเปิดช่องไปสู่การดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง หรือชีวิตที่ดีงามทั้งหมด (พระพรหมคุณาภรณ์, 2550, หน้า 3 – 4) จะเห็นได้ว่าการคิดเป็นสิ่งสำคัญที่ครูจะต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนคิดเป็น ถ้าผู้เรียนคิดเป็นก็จะเป็นคนที่มีคุณภาพและสามารถดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง และพัฒนา ประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

ปัจจุบันนี้บุคลากรในวงการศึกษาก็มีความตื่นตัวที่จะร่วมมือกันพัฒนาเยาวชนของชาติให้เป็นบุคคลที่มีความสุขสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญาและจิตใจ ควบคู่กันไปกับความเจริญทางกายเพื่อเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่จะได้เป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติ สถาบันการศึกษาจึงเป็นหลักสำคัญที่จะร่วมมือกับสถาบันครอบครัวในการสร้างเยาวชน ซึ่งเป็นนักเรียนในโรงเรียนให้เป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตามที่กำหนดไว้ตามมาตรฐานการศึกษาและนโยบายการศึกษาของชาติในปัจจุบัน โดยเฉพาะคุณลักษณะที่มุ่งเน้นให้นักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนของชาติเป็นผู้ที่รู้จักคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ คิดสร้างสรรค์ คิดเป็นอย่างถูกต้อง ซึ่งการพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังกล่าวนี้ ครูผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมากที่จะปลูกฝังและพัฒนาทักษะการคิดให้แก่ นักเรียน เนื่องจากครูเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียน อบรมสั่งสอนความรู้ในสาขาต่างๆ ควบคู่กับคุณธรรมตามหลักสูตรแกนกลาง 2551 ดังนั้นครูจึงสามารถพัฒนาทักษะการคิดให้แก่ นักเรียนควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอน ให้นักเรียนได้ซึมซับและฝึกทักษะการคิดจนเป็นนิสัยที่ดีติดตัวพวกเขาตลอดไป (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2552, หน้า ก) การคิดเป็นสิ่งสำคัญที่หลายฝ่ายต่างให้ความเห็นว่าครูจะต้องสอนการคิดให้กับนักเรียน เพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกายและใจ

การสอนเพื่อพัฒนาการคิดไม่ได้เป็นเรื่องที่ยากเกินไป เพราะการคิดและการทำงานของมนุษย์แม้จะเป็นเรื่องของสติปัญญาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับพันธุกรรม แต่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาขึ้นได้จากการจัดสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อสติปัญญา ทั้งนี้เพราะสติปัญญาประกอบด้วยความสามารถในการวิเคราะห์สร้างสรรค์และปฏิบัติการ การสอนในปัจจุบันจึงต้องสอนหรือพัฒนาผู้เรียนให้มากกว่าการสอนหรือถ่ายทอด

ความรู้ในห้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และการนำไปปฏิบัติงาน อัมพร ม้าคะนอง (อ้างในพิมพ์นธ์ เฑาะคุปต์ และคณะ, 2551, หน้า 37)

ปัจจุบันสื่อการเรียนการสอน มีหลายรูปแบบ ซึ่งสิ่งพิมพ์ก็จัดเป็นสื่อการสอนประเภทหนึ่งที่มีความหลากหลายอันได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร หนังสือ แผ่นพับและโปสเตอร์ต่างๆ ที่ผู้สอนสามารถนำมาเป็นสื่อการเรียนการสอนได้ ยงยุทธ รักษาศรี (2534, หน้า 467) ได้กล่าวว่า สิ่งพิมพ์เป็นสิ่งที่ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง มีความประหยัด คือเมื่อศึกษาแล้วสามารถนำมาใช้ได้อีก เนื่องจากสื่อสิ่งพิมพ์มีเนื้อหาความรู้ที่หลากหลาย จึงเป็นการสร้างพื้นฐานการศึกษาให้แก่ผู้เรียน เพิ่มพูนความรู้ ได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ แปลกและหลากหลาย ทำให้ผู้อ่านมีแนวทางในการคิดและแก้ปัญหาที่ดี ช่วยให้เกิดความคิดและจินตนาการ

ทุกวันนี้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์มีมากมาย ซึ่งวรวิทย์ นิเทศศิลป์ (2551, หน้า 17) สรุปไว้ว่าในแต่ละวันมีข้อมูลข่าวสารผ่านเข้ามามากมาย ตัวเราในฐานะผู้บริโภคจะต้องตระหนักได้ว่าข้อมูลเหล่านี้มีอิทธิพลต่อเราเพียงใด ถ้าเราไม่สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณเราอาจพิจารณาได้ตรงข้อมูลผิดพลาด ไม่สามารถตัดสินใจได้ว่าข้อมูลใดน่าเชื่อถือ ข้อมูลใดไม่ ซึ่งข้อมูลข่าวสารบางเรื่องอาจมีการชี้นำให้เกิดความเข้าใจในทางใดทางหนึ่งตามที่กำหนดไว้ แล้วเป็นผลให้การบริโภคข่าวสารมีโอกาสผิดพลาดมากขึ้น เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลข่าวสารดังกล่าวบุคคลจึงต้องรู้จักคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักพิจารณาได้ตรง อย่างมีเหตุผล รู้จักแยกแยะส่วนที่เป็นความจริงออกจากส่วนที่เป็นเท็จเพื่อจะได้ใช้ในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ดังนั้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่าครูเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดให้กับนักเรียนเป็นผู้สร้างนักคิดรุ่นเยาว์ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นนักคิดที่ดีมีคุณภาพ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติ ผู้ศึกษาเห็นความสำคัญที่จะต้องพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน เพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้ศึกษาจึงใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อในการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน ผู้ศึกษาคาดหวังว่าการใช้สื่อสิ่งพิมพ์เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณจะสามารถปลูกฝังและพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณตามความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และการสังเกต ความสามารถในการอุปนัย ความสามารถในการนิรนัย ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น ให้กับนักเรียนได้ รวมถึงจะได้แนวทางในการทำวิจัยในชั้นเรียนที่พัฒนาความสามารถในการคิดให้กับนักเรียน ตลอดจนได้แนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาการคิด

อย่างมีวิจารณญาณตามแนวปฏิบัติการศึกษาให้กับผู้ที่สนใจหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อสร้างแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์
2. เพื่อศึกษาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์

ขอบเขตของการศึกษา

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนบ้านม่วงโตน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 2 จังหวัดลำพูน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาเป็นการใช้ข้อมูล จากสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตามแนวคิดของ Ennis 4 ด้านคือ

1. ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล
2. ความสามารถในการตั้งคำถามและตอบคำถาม
3. ความสามารถในการให้ความหมายของคำต่างๆ และตัดสินความหมาย
4. ความสามารถในการนิรนัยและตัดสินผลการนิรนัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง ข้อมูล ข่าวสาร ที่ได้จากสื่อสิ่งพิมพ์ภาษาไทย ซึ่งได้แก่ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร แผ่นพับ โบรชัวร์

การใช้สื่อสิ่งพิมพ์ หมายถึง การใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งมีขั้นตอนในการจัดกิจกรรม 4 ขั้นตอน คือ 1) การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล 2) การตั้งคำถามและตอบคำถาม 3) การให้ความหมายของคำต่างๆ และตัดสินความหมาย 4) การนิรนัยและตัดสินผลการนิรนัย

ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง ความสามารถของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 2 โรงเรียนบ้านม่วงโตน ปีการศึกษา 2553 ในการคิดอย่างมีเหตุผลและไตร่ตรองเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจที่จะเชื่อหรือลงมือปฏิบัติ ตามแนวคิดของ Ennis 4 ด้าน คือ

1. ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล คือ ความสามารถในการให้เหตุผลความน่าเชื่อถือของข้อมูล ว่าเป็นข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นข้อมูลจากแหล่งใด ควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ เป็นข้อมูลที่ได้รับการยอมรับ ไม่มีข้อโต้แย้ง มีเหตุผลน่าเชื่อถือ
2. ความสามารถในการตั้งคำถามและตอบคำถาม คือ ความสามารถในการตั้งคำถามที่ท้าทาย กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นและตอบคำถามได้อย่างชัดเจน
3. ความสามารถในการให้ความหมายของคำต่างๆ และตัดสินใจความหมาย คือ ความสามารถในการบอกคำเหมือน คำที่มีความหมายคล้ายกัน สามารถจำแนกจัดกลุ่มสามารถให้นิยามในเชิงปฏิบัติได้
4. ความสามารถในการนิรนัยและตัดสินใจผลการนิรนัย คือ ความสามารถในการนำหลักการใหญ่ไปแตกเป็นหลักย่อยๆ หรือนำหลักการไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ จากการทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นโดยเทียบกับเกณฑ์การผ่านของโรงเรียนร้อยละ 60.00

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ได้แนวทาง สำหรับครู นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน
2. ได้แนวทางในการใช้ สื่อสิ่งพิมพ์มาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน
3. นักเรียนได้รับการปลูกฝังและพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
4. ได้แผนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน สภาพของผู้เรียนที่ประกอบด้วย หัวเรื่อง จุดประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล